

Kırşehir’de Vakıflar ve Vakfiyeleri

Mehmet Kurtoğlu*

Son yıllarda şehir tarihçiliği ve şehir kültürü üzerine yayınlanan kitaplar oldukça dikkat çekicidir. Özellikle Valilikler ve Belediye Kültür Müdürlüklerinin yayınladıkları şehir kitapları, bu alanda büyük bir boşluğu doldurmaktadır. Özellikle köylerden şehirlere göç, şehirlerin demografik yapısını değiştirirken, diğer yandan şehirlerin değişen yüzü dolayısıyla sosyal bir sancı oluşturmakta, insanların geldikleri şehirlerine aidiyetleri daha baskın bir şekilde kendini hissettirmektedir.

Bu anlamda şehirler; tarih, sanat tarihi, vakıf, portre vb konular üzerinden yayınlar yapmaktadır. Ahi Evran Üniversitesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Ahmet Gündüz ’ün yazmış olduğu “Kırşehir’de Vakıflar ve Vakfiyeleri” hem şehir tarihçiliğine ışık tutması hem de şehirdeki vakıfların durumunun ve sosyal hayattaki gücünü göstermesi anlamında önemli bir çalışma... Ahmet Gündüz, kitabın giriş kısmında Selçukluların Anadolu’daki iskân politikası ve Anadolu’nun 1071 sonrasında nasıl Türkleştiği konularında bilgi verdikten sonra, Anadolu’nun sosyal ve kültürel durumu hakkında genel bilgiler vermektedir. Anadolu’da Selçuklular devrinde medreseler, hastaneler kurularak insanların bir takım ihtiyaçlarının karşılanmaya çalışıldığını, ticarî (ekonomik) açıdan Anadolu’nun üst seviyelere çıktığını, Anadolu insanının refah seviyesinin yükseldiğini vurguladığı gibi, Kırşehir’de refahın yükselmesine paralel olarak Hacı Bektaş-ı Veli, Ahi Evran-ı Veli, Şeyh Süleyman Türkmanî, Yunus Emre, Karakurt Baba, Aflak Baba gibi devrin insanı üzerinde etkileri olan fikir adamlarının yetiştiğini de belirtmektedir...

Anadolu’ya Türklerin yerleşimi ile ilgili bilgiler veren yazar, bu konuda şunları söylüyor : “*XI. yüzyıldan itibaren Anadolu’ya giren Türkmenler, Anadolu’nun coğrafi yapısı ve ekonomik imkânlarını çok iyi bilen Selçuklu sultanları tarafından kendilerine uygun gelecek sahalara yerleştirilmişlerdir. Fethedilen bütün Anadolu toprakları İslam mahalli olarak değerlendirildi-*

* Araştırmacı, Yazar, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayın Müdürü

rilmiş ve bu toprakların her köşesine Türkler yerleştirilmiştir. XI-XIII. Yüzyıllarda Anadolu'ya gelen Türkler ve diğer Müslüman unsurlar, değişik sosyal sınıflardan meydana gelmekteydi. Bu durum Anadolu'ya göç eden her sosyal gurubun kendi içtimai yapısına uygun bir sahaya iskânını zaruri kılmıştır. Bu zaruret sonucudur ki çoğu zaman halk kendi içtimai yapısına uygun sahaları bulmuş ve kendiliğinden oralara yerleşmiştir.”

Daha sonra Kırşehir hakkında tarihi bilgiler veren yazar; “Kırşehir, tarihî ve kültürel açılarından çok zengin bir şehir olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırşehir'in Selçuklular zamanının belli bir döneminde uç bölgesi olmasından dolayı bu bölgedeki siyasî ve dinî yapılanma, bu bölgede yaşayan Ahi Evran-ı Veli, Şeyh Süleyman Türkmanî, Yunus Emre, Karakurt Baba, Aflak Baba, belli bir döneme kadar Kırşehir ili sınırları içerisinde olan Kırıkkale'nin Keskin ilçesinde bulunan Hasan Dede, Haydar Sultan, Koçi Baba, aynı şekilde yine belli bir döneme kadar Kırşehir'e bağlı fakat günümüzde Nevşehir iline bağlı Hacı Bektaş ilçesi sınırları içerisinde kalan Hacı Bektaş-ı Veli gibi ünlü kişiler ve şahsiyetlerin tümü Kırşehir ve yöresine ait olup, tarih alanında çalışmalar ilerledikçe bu konularda en doğru bilgilere ulaşılması kaçınılmazdır. Ayrıca zaman içerisinde Kırşehir tarihi ve burada oluşan kültür de elbette bir gün gelecek tümü gün yüzüne çıkarılacaktır” diye belirtiyor.

Ayrıca vakıf konusunu üç ayrı bölümde inceleyen yazar; birinci bölümde, “İslam Hukukunda Vakıf Müessesesi” ve “Türk Kültüründe Vakıf Müessesesinin Sosyal Hayattaki Yeri ve Önemi” üzerinde duruyor. Vakıf müessesesi hakkında genel bilgiler verilirken de “*amacımız dünyayı yeneden keşfetmek ve aynı bilgileri tekrar tekrar farklı cümlelerle yazmak olmadığını*” söyleyerek, vakıf konusunda daha önce yazılmış eserlere bakılması gerektiğini işaret ederek, bilgi tekrarından kaçıyor. Ayrıca Vakıflar Dergisi başta olmak üzere diğer eserler ve özellikle Başbakanlık Osmanlı Arşivinden iki adet 1293 ve 1294 tarihli evkaf defterinden faydalandığını belirten yazar, bu kaynakların önemi üzerinde duruyor. Birinci kısımda daha çok Vakıfların sosyal yönü üzerinde duran yazar; “*Vakfa ihtiyaç ve lüzum gösteren sebepler sadece dini hisler ve camilerin aynı zamanda bir çeşit halk mektepleri olması değildir. Vakıfların kanunu aynı zamanda her biri amme hizmeti gören hastahane, revir, öksüz yurtları, köprüler, çeşmeler, kütüphaneler, han ve hamam gibi müesseseler*” olduğunu belirtiyor. Bu bağlamda Vakıfların iktisadî ve malî bakımdan zarurî olduğunu söyleyen yazar, ayrıca vakıfların Anadolu Türk şehirlerinin kuruluş ve gelişmesinde de rolünün altını çiziyor.

Eserin ikinci bölümde; yetmiş bir adet vakfiyenin özetinde Kırşehir'in köyleri, vakıf yapanların isimleri, ne kadar nakit veya taşınmaz mal vakfettiği yazılmıştır. Yine vakfiyelerde geçen şühûdu'l-hal yani mahkeme juri üyeleri adını verebileceğimiz; vakfiye yazıldığı esnada şahitlik yapanlar belirtmiştir. Bu kısımda şahısların isimlerinin yanı sıra, lakapları, görevli bulundukları yerin adları yazılmıştır. Örneğin; Eytam Müdürü Mehmet Tahir Efendi bin Abdulkadir, Şeker Ağa bin Hacı Ahmet, Muhzır İbrahim Ağa, Mübaşir Adil Efendi, Kırşehir kadısı Osman Nuri, Mucur Nahiyesi naibi gibi...

Üçüncü bölümde; yetmiş bir adet vakfiyenin transkribe (Arapça olanların günümüz Türkçesine çevrilmiş) edilmiş metinleri aynı anlamda kronolojik olarak verilmiştir. Değerlendirme kısmında ise doğrudan vakfiyeler değerlendirilmeyerek, konu ile ilgili olarak cami, mescit, zaviye ve medreseler hakkında kısa bir bilgi verilerek giriş yapılmıştır. Ardından vakfiyelerde geçen köyler, mezarlar, mahalleler, nahiyeler, kazalar, aşiret isimleri, cami ve mescitler, medreseler liste halinde verilmiştir. Şahıs lakapları, Kırşehir, Çiçekdağı (Mecidiye) ve Niğde'nin kadı ve naibleri liste halinde belirtilmiştir. Ardından vakıflardan nasıl faydalandığı konusunda bilgi verilerek sonuç kısmı yazılmıştır.

Yazar, bibliyografya kısmında faydalanılan kaynakları yine önem sırasına göre Arşiv kaynakları ile Araştırma-Tetkik eserleri ayrı ayrı tasnif etmiş, ayrıca esere dizin (indeks) ekleyerek eserden faydalanmayı kolaylaştırmıştır. Ek'ler kısmında yazar faydalanmış olduğu vakfiyelerin orijinallerini defter no ve sıra no'su ile birlikte vermiş olması esere ayrı bir özellik katmış ancak eklerin düzenlenmesi tarih sırasına göre yapılmamıştır. Eserin üçüncü bölümde vakfiyelerin tam metni tarih sırasına göre verildiği halde, ekler kısmında verilen orijinal belgelerin tarih sırasına göre dizilmesi akademik çalışma olan eserde bir kusur olarak karşımıza çıkıyor.

Yazarın tez çalışması olan eser, Kırşehir 'de kurulmuş olan yetmiş bir (71) adet Vakfın transkribsi ve çevirisini yaparak bu alanda büyük bir boşluğu doldurmuştur. Zira bu vakfiyelerden hareketle, şehirdeki cami, mescit, medrese, zaviye, köy, mezra, mahalle, nahya, kaza, medrese ve aşiretler hakkında bilgilere ulaşmak mümkündür. Yine yazarın vakfiyelerden hareketle şehrin geçirdiği dönemler ve bu dönemlerin insanlar üzerindeki etkisi üzerine yaptığı yorumlar dikkate şayandır. "Kırşehir'de Vakıflar ve Vakfiyeleri" adlı kitap şehir ve vakıf konusuna ilgi duyanlar için okunması gereken bir eser...

